

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ
МИНИСТРЛІГІ

ZHETYSU UNIVERSITY

1972

«ЖАҢАРУ» Сыбайлас
жемқорлыққа қарсы жалпыұлттық
«отандық» Республикалық
қозғалыс бірлестігі

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

«И. ЖАНСУГРОВ АТЫНДАҒЫ ЖЕТІСУ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕ АҚ
НАО «ЖЕТЫСУСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ И. ЖАНСУГУРОВА»
«ZHETYSU UNIVERSITY NAMED AFTER ILYAS ZHANSUGUROV»

«ЖАҢАРУ» СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ЖАЛПЫҰЛТТЫҚ
ҚОЗҒАЛЫС» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ БІРЛЕСТІГІНІҢ ЖЕТІСУ ОБЛЫСЫНДАҒЫ ФИЛИАЛЫ

ФИЛИАЛ РЕСПУБЛИКАНСКОГО ОБЩЕСТВЕННОГО ОБЪЕДИНЕНИЯ
ПО ЖЕТЫСУСКОЙ ОБЛАСТИ «ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЕ ДВИЖЕНИЕ ПРОТИВ КОРРУПЦИИ «ЖАҢАРУ»

REPUBLICAN PUBLIC ASSOCIATION FOR THE ZHETYSU REGION OF
«NATIONWIDE MOVEMENT AGAINST CORRUPTION «ZHANARU»

«ҚАЗАҚСТАННЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ
СТРАТЕГИЯСЫНЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ МЕМЛЕКЕТТІК
ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІҢ ҰЙЫМДЫҚ
МӘДЕНИЕТІН АРТТЫРУ: СЫН-ТЕГЕУРІНДЕР,
ПРОБЛЕМАЛАР МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАР»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы

МАТЕРИАЛДАРЫ

I бөлім

МАТЕРИАЛЫ

международной научно-практической конференции
«ПОВЫШЕНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ГОСУДАРСТВЕННЫХ
СЛУЖАЩИХ КАК ОСНОВА АНТИКОРРУПЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ
КАЗАХСТАНА: ВЫЗОВЫ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ»

I часть

MATERIALS

of the international scientific and practical conference
«IMPROVING THE ORGANIZATIONAL CULTURE OF
CIVIL SERVANTS AS A FOUNDATION OF KAZAKHSTAN'S
ANTI-CORRUPTION STRATEGY:
CHALLENGES, ISSUES, AND PERSPECTIVES»

I Part

Талдықорған, 2025

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

**«І. ЖАНСУГІРОВ АТЫНДАҒЫ ЖЕТІСУ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕ АҚ
НАО «ЖЕТЫСУСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ И. ЖАНСУГУРОВА»
«ZHETYSU UNIVERSITY NAMED AFTER ILYAS ZHANSUGUROV»**

**«ЖАҢАРУ» СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ЖАЛПЫҰЛТТЫҚ ҚОЗҒАЛЫС»
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ БІРЛЕСТІГІНІҢ
ЖЕТІСУ ОБЛЫСЫНДАҒЫ ФИЛИАЛЫ
ФИЛИАЛ РЕСПУБЛИКАНСКОГО ОБЩЕСТВЕННОГО ОБЪЕДИНЕНИЯ ПО
ЖЕТЫСУСКОЙ ОБЛАСТИ
«ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЕ ДВИЖЕНИЕ ПРОТИВ КОРРУПЦИИ «ЖАҢАРУ»
REPUBLICAN PUBLIC ASSOCIATION FOR THE ZHETYSU REGION OF
«NATIONWIDE MOVEMENT AGAINST CORRUPTION «ZHANARU»**

**«ҚАЗАҚСТАННЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ
СТРАТЕГИЯСЫНЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ МЕМЛЕКЕТТІК
ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІҢ ҰЙЫМДЫҚ МӘДЕНИЕТІН АРТТЫРУ:
СЫН-ТЕГЕУРІНДЕР, ПРОБЛЕМАЛАР МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАР»
*атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы***

МАТЕРИАЛДАРЫ

I бөлім

МАТЕРИАЛЫ

международной научно-практической конференции
**«ПОВЫШЕНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ГОСУДАРСТВЕННЫХ
СЛУЖАЩИХ КАК ОСНОВА АНТИКОРРУПЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ
КАЗАХСТАНА:ВЫЗОВЫ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ»
I часть**

MATERIALS

of the international scientific and practical conference
**«IMPROVING THE ORGANIZATIONAL CULTURE OF CIVIL SERVANTS AS A
FOUNDATION OF KAZAKHSTAN'S ANTI-CORRUPTION STRATEGY:
CHALLENGES, ISSUES AND PERSPECTIVES»
I Part**

Талдықорған, 2025

УДК 351/354
ББК 67.401
Қ18

Редакция алқасы: Е.А. Бурибаев (бас редактор), А.С. Бахтаулова (бас редактордың орынбасары), Л.Н. Карашолакова, М.Е. Абдрахим, Г.Б. Телеуев

Редакционная коллегия: Е.А. Бурибаев (главный редактор), А.С. Бахтаулова (заместитель главного редактора), Л.Н. Карашолакова, М.Е. Абдрахим, Г.Б. Телеуев

Editorial colleague: Ye.A. Buribayev (editor-in-chief), A.S. Bakhtaulova (deputy of editor-in-chief), L.N. Karasholakova, M.Ye. Abdrakhim, G.B. Teleuyev

«ҚАЗАҚСТАННЫҢ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ СТРАТЕГИЯСЫНЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІҢ ҰЙЫМДЫҚ МӘДЕНИЕТІН АРТТЫРУ: СЫН-ТЕГЕУРІНДЕР, ПРОБЛЕМАЛАР МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАР» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. **I бөлім** – Талдықорған, І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, 2025. 281 б.

Қ18

Материалы международной научно-практической конференции «ПОВЫШЕНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ КАК ОСНОВА АНТИКОРРУПЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ КАЗАХСТАНА: ВЫЗОВЫ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ», I часть – Талдықорған, Жетісу университеті им. И. Жансүгірова, 2025. 281 с.

Materials of the international scientific and practical conference «IMPROVING THE ORGANIZATIONAL CULTURE OF CIVIL SERVANTS AS A FOUNDATION OF KAZAKHSTAN'S ANTI-CORRUPTION STRATEGY: CHALLENGES, ISSUES AND PERSPECTIVES», I Part – Talдықorgan, Zhetysu University named after I. Zhansugurov, 2025. 281 p.

ISBN 978-601-216-994-2

Жинақ материалдары Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің бағдарламалық-нысаналы қаржыландыруы аясында жүзеге асырылып жатқан ЖТН BR27195163 «Қазақстанның мемлекеттік қызметінің ұйымдастырушылық мәдениетін трансформациялау архитектурасы» ғылыми жобасы аясында өткізілген ғылыми-практикалық конференция нәтижелерін қамтиды.

Конференция «Қазақстанның сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясының негізі ретінде мемлекеттік қызметшілердің ұйымдық мәдениетін арттыру: сын-тегеуріндер, мәселелер мен перспективалар» тақырыбында ұйымдастырылды.

Жинаққа енген материалдар мемлекеттік қызмет жүйесіндегі өзекті мәселелерді, ұйымдық мәдениетті жетілдіру бағыттарын және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың тиімді тәсілдерін талдайды. Конференция материалдары зерттеуші ғалымдарға, жас ізденушілерге және мемлекеттік басқару саласына қызығушылық білдіретін кең аудиторияға арналған.

УДК 351/354
ББК 67.401

ISBN 978-601-216-994-2

© І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, 2025
© Өндірістік цех, 2025

ӘОЖ 349.41

ЖЕР ҚАТЫНАСТАР САЛАСЫН ЭКОНОМИКАЛЫҚ РЕТТЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Бекежанов Д.Н.

Философия докторы (PhD), қауымдастырылған профессор,
І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті,
Талдықорған қ., Қазақстан Республикасы
bek_dauren@mail.ru

Бұл мақала жер қатынастар саласын экономикалық және құқықтық реттеу бағыттары бойынша зерттеулер жүргізуге арналған. Мақалада жер ресурстарын басқару жүйесі қалыптасатын елдің және қоғамның құқықтық, экономикалық, экологиялық және әлеуметтік жағдайлары ескерілген. Сонымен қатар, мемлекеттегі экономикалық өзгерістер жер қатынастары мен жер ресурстарын басқарудың рөлі мен маңызын айқындады. Жер ресурстарын ұтымды пайдалану, салық салу базасын және бюджет қаражатын жинауды ұлғайту, өңірлерді дамытуға инвестициялар тарту және жер қатынастары субъектілері үшін кепілдік құқықтарын қамтамасыз етудің тиімді жүйесін құруға мүмкіндіктері, жер ресурстарын басқарудың теориялық зерттеулер жүргізген ғалымдардың еңбектеріне зерттеулер жүргізілді. Жер ресурстарын экономикалық реттеуде жер заңнамасына толықтырулар мен өзгерістер ұсынылды.

Кілт сөздер: жер қатынастары, экономикалық ынталандыру, жер ресурстары, жерге меншік құқықтар, жер заңнамасы.

Данная статья посвящена проведению исследований по направлениям экономического и правового регулирования сферы земельных отношений. В статье учтены правовые, экономические, экологические и социальные условия страны и общества, в которых формируется система управления земельными ресурсами. Кроме того, экономические изменения в государстве определили роль и значение земельных отношений и управления земельными ресурсами. Проведены исследования работ ученых, проводивших теоретические исследования по рациональному использованию земельных ресурсов, увеличению налогооблагаемой базы и сбора бюджетных средств, привлечению инвестиций в развитие регионов и созданию эффективной системы обеспечения гарантийных прав для субъектов земельных отношений. Предложены дополнения и изменения в земельном законодательстве в экономическом регулировании земельных ресурсов.

Ключевые слова: земельные отношения, экономические стимулы, земельные ресурсы, права собственности на землю, земельное законодательство.

This article is devoted to conducting research in the areas of economic and legal regulation of land relations. The article takes into account the legal, economic, environmental and social conditions of the country and society in which the land management system is being formed. In addition, economic changes in the State have determined the role and importance of land relations and land management. Research has been conducted on the work of scientists who conducted theoretical research on the rational use of land resources, increasing the tax base and collecting budget funds, attracting investment in the development of regions and creating an effective system for ensuring guarantee rights for subjects of land relations. Additions and changes in land legislation in the economic regulation of land resources are proposed.

Keywords: land relations, economic incentives, land resources, land ownership rights, land legislation.

Жерді пайдалану процесінде адамдар өздерінің құрамы бойынша белгілі бір қатынастарға түседі өте алуан түрлі және кешенде олар жер жүйесін құрайды қоғам қатынастары. Басым жер қатынастары меншік пен пайдалануға байланысты адамдардың әлеуметтік қатынастарын білдіреді деген көзқарас жер, құрамдас бөлігі болып табылады өндірістік қатынастар және олардың табиғаты қоғамның экономикалық негізіне жатады. Бүгінгі таңда жер қатынастарын тиімді дамыту кедергі: ауыл шаруашылығы алқаптарының жыл сайынғы қысқаруы, жер үлестерінің талап етілмеуі, жоғары деңгей транзакциялық шығындар жер учаскелерін ресімдеу және олармен мәмілелердің болуы, ұйымдық-аумақтық кемшіліктердің болуы жер иелену (жер пайдалану) аумағын ұйымдастыруда, жалға берілетін жердің тиімсіздігі қарым-қатынас, жерге орналастыру іс-шараларын орындамау[1,109].

Белгіленген міндеттерді шешу жерді реттеудің ұйымдастырушылық-экономикалық тетігін жетілдіруді талап етеді қарым-қатынас. Өңірлік жер заңнамасын дамыту туралы мәселе бірқатар талаптар қояды аймақтық жер құқығы үшін:

- аймақтарда жер заңнамамен және басқада құқықтық нормалармен жүйелі байланыста болу;
- жерді құқықтық реттеудің толықтығы мен нақтылану дәрежесін қамтамасыз ету;
- парасаттылық, әділдік, адамгершілік талаптарына сай болу;
- экономикалық тұрғыдан негізделген, нақты орындалатын, бір-біріне қайшы келмейтін ережелер;
- басқа нормативтік құқықтық актілерге сәйкес іске асыру тетігін көздеу жер заңнамасының актілерімен реттеледі.

Елдің жер қоры-ұлттық байлық, оны басқару жүйесінсіз ұтымды пайдалану мүмкін емес. Бұл жүйе ірі жер учаскелері кезеңінде ерекше маңызға ие болады

жаппай қайта бөлу жүзеге асырылатын және жерді жекешелендіру, қолданыстағы жер объектілерін қайта ұйымдастыру қарым-қатынас.

Қазақстанда экономикалық өзгерістер даму векторын анықтаңыз жер қатынастары мен жер ресурстарын басқару. Сияқты жер, оның дәстүрлі қасиеттерінен басқа (өндіріс құралы, аумақтық базис, табиғи дене және т. б.) объектіге айналды құқықтық қатынастар және жылжымайтын мүлік объектісі[2,59].

Соңғы уақытта ұйымда айтарлықтай өзгерістер болды агроөнеркәсіптік кешен, ең алдымен, үшін құқықтық негіз құрылды экономиканың көп құрылымдылығын дамыту, монополия жойылды өндіріс құралы ретінде жерге мемлекеттік меншік, мемлекеттің жер ресурстарын басқарудағы рөлі өзгерді.

Сондықтан салық салынатын базаны ұлғайтуға және бюджеттік кірістерді жинауға, инвестицияларды тартуға мүмкіндік беретін жер ресурстарын басқарудың теориялық және әдістемелік ережелерін жетілдіру қажет аймақтарды дамыту, жер қатынастары субъектілері үшін кепілдік құқықтарын қамтамасыз етудің тиімді жүйесін құру.

ЖК-де Жер учаскелерінің меншік иелері мен учаскенің жер пайдаланушыларына, егер өзгеше көзделмесе, жер учаскесіне ауыртпалықтар салатын барлық міндеттер (оны мақсаты бойынша пайдалану, сервитуттар беру, салықтар мен өзге де міндетті төлемдер төлеу және басқалар) жүктеледі[3].

Жер ресурстарын басқарудың негізгі құрамдас бөліктері жерге орналастыру, жылжымайтын мүліктің бірыңғай мемлекеттік тізілімі болып табылады, жер мониторингі және басқа да іс-шаралар. Құқықтық, әкімшілік, экономикалық және әлеуметтік дамудың да маңызы зор нақты жағдайды ескеретін ұтымды және тиімді жерді пайдалану жүйесін құрайтын психологиялық әдістер экономиканы дамытудың басымдықтары. Жүйелер теориясы әртүрлі физикалық сипаттағы объектілерді зерттейді, сондықтан бұл жүйелерді басқару да әртүрлі.

Сонымен, саяси және мемлекеттік жүйелерде басқарудың міндеттері ұйымның құрылымын өзгерту, құқықтық нормалар, ақпарат ағындарын өзгерту мүмкіндігі және т. б. қаржы жүйесіне әсер ету спектрі салықтар мен аударымдармен, кедендік салықтармен анықталады лицензиялар тетігі, банктермен жұмыс істеу қағидалары. Білім беру жүйесінің жұмыс істеуі мамандықтардың болуына, оқу жоспарлары мен оқыту бағдарламаларының жиынтығына байланысты, мамандардың өндіріске сұранысы және т. б. Қолданылатын техникалық құралдардың үйлесімділік заңы бағынышты және өзара әрекеттесетін басқару жүйелеріне. Бұл заң тиімділікті қамтамасыз етудің маңызды шарттарының бірін көрсетеді тапсырмаларды бірлесіп шешудегі әртүрлі жүйелердің өзара әрекеттесуі басқару. Ең алдымен, үйлесімділік мыналарды қамтамасыз етуі керек өткізу қабілеті бойынша техникалық құралдардың үйлесімділігі, нысандары кіріс және шығыс құжаттарының параметрлері Басқа сипаттамаларға сәйкес келеді.

Сонымен қатар, үйлесімділік өзара кедергілерді болдырмауды қамтамасыз етеді жүйеде қолданылатын әртүрлі құралдардың бір уақытта жұмыс істеуі кезінде басқару. Жүйені автоматтандыру кезінде осы Заңның талаптары ерекше маңызды басқару. Автоматтандырылған басқару жүйелері жинаудың, берудің, өңдеудің, сақтаудың техникалық құралдарының кешені әртүрлі физикалық және техникалық негізге ие болуы мүмкін ақпаратты көрсету. Осыған қарамастан, олар біртұтас болуы керек ақпараттық ағындарды құру және өңдеу жүйесі, демек, бұл үшін қажетті үйлесімділікке ие болыңыз.

Басқару әдістерінің бірнеше классификациясы бар. Біреуі бойынша әдістер төрт топқа бөлінеді:

1. Басқарудың экономикалық әдісі әлеуметтік-экономикалық заңдарға және объективті әлемнің даму заңдылықтарына (табиғат пен қоғам) негізделген. Бұл әдісті қолдану жүйеге негізделген жеке тұлғаның, ұжымның, қоғамның және мемлекеттің экономикалық мүдделері.

2. Құқықтық әдіс делдалдық басқаруда көрінеді, қашан құрылатын заңнама және жерді пайдалану нормативтері жер қатынастары субъектілерін мемлекетке қажетті заттарды қабылдауға мәжбүр етеді шешімдер.

3. Әкімшілік (директивалық) әдіс қабылдаумен және тікелей басқару шешімдерін-директиваларды іске асыру. Бұл әдіс мемлекеттің басқару функцияларын жүзеге асыруына негізделген,

заңнамада көрсетілген. Бұл тікелей әрекет ету актілері: алып қою, бөлу, аймақтарға бөлу, жерді зерттеу және оларды іске асыру жөніндегі іс-шаралар.

4. Басқарудың әлеуметтік-психологиялық әдісі қоғамдық пікірді қалыптастыруға және дамытуға негізделген жеке маңызды адамгершілік құндылықтар – жерге деген қарым-қатынас, өмірдің мәні, қоғамдағы адамгершілік принциптері, жеке адамға деген қарым-қатынас және т. б. [4,78].

Басқару тәжірибесінде барлық әдістер өзара байланысты, олар қатаң өзара әрекеттеседі және біртұтас жүйені құрайды.

Басқару әдістері, олардың бағытына қарамастан, басқарылатын объектіге әсер етудің белгілі бір ұйымдық формаларына ие. Басқару объектісіне әсер ету түрлеріне сәйкес басқару шешімдерін әзірлеуді ұйымдастыру формаларына сәйкес тікелей және жанама әсерлер ажыратылады – жеке және топтық. Шешімдер ақпараттық қамтамасыз етудің әртүрлі деңгейлерінде әртүрлі жағдайларда қабылдануы мүмкін.

Басқарудың экономикалық әдістері-бұл шаралар жиынтығы, экономикалық заңдарды ұтымды пайдалануды қамтамасыз ететін және басқарудағы және шаруашылық қызметтегі қатынастар. Тиімділік экономикалық заңдар мен қатынастарды қолдану тереңдікке байланысты осы заңдарды білу, сондай-ақ олардың талаптарын жүзеге асыру қабілетінен басқару шешімдерін қабылдау және іске асыру. Басқарудың экономикалық әдістерінің мазмұны жеке тұлғаның экономикалық мүдделеріне мақсатты әсер ету,

ұжымның, мемлекеттің ең жақсы нәтижелеріне қол жеткізу мақсатында ең аз талаптармен және материалдық шығындар.

Нарықтық қатынастар жағдайында жерді басқаруды экономикалық реттеу тетігі ерекше маңызға ие мемлекеттің, жер иелерінің және жер пайдаланушылардың экономикалық мүдделерін сақтау арқылы іске асырылатын ресурстар. Жер ресурстарын басқаруды экономикалық реттеу тетігі экономикалық ықпал ету шаралары жүйесімен қалыптастырылады, мемлекеттің жер саясатын іске асыруға, жер иелері мен жер пайдаланушылардың құқықтарын қамтамасыз етуге, әлеуметтік жер үшін әділ төлемдер, Жерді ұтымды және тиімді пайдалануды экономикалық ынталандыру, экономикалық жер учаскелерін ұтымсыз пайдаланғаны және экологиялық жай-күйінің нашарлағаны үшін, жер учаскелерін бүлінуден қорғауға және олардың экологиялық жағдайының нашарлауы, заңсыз басып алу және ысырап ету.

Жер ресурстарын басқарудың экономикалық реттеушілер жүйесі мыналарды қамтиды: жер салығы; жер үшін жалдау ақысын төлеу; жердің нарықтық бағасын; жердің кепіл бағасын белгілеу; жерді алып қою кезіндегі өтемақы төлемдері; жерді консервациялау кезіндегі өтемақы төлемдері; жер сапасын арттыру үшін төлемдер; экологиялық залал үшін айыппұл төлемдері; азаматтық жер айналымы кезіндегі салық салу; жалдау құқығына ақы төлеу және т. б. Нарықтық қатынастардың әлемдік тәжірибесі көптеген елдердегі жердің экономикалық қатынастар саласына, ең алдымен, барлық деңгейдегі бюджеттерді толықтыратын сенімді, сарқылмайтын, сандық түрде өсіп келе жатқан қаржы көзі ретінде тартылатындығын айқын көрсетеді, аумақтардың дамуын қамтамасыз етуге ықпал етеді [5,30]. Нарықтық экономика басқарудың ауырлық орталығын тікелей реттеу әдістерінен, яғни жаһандық орталықтандырылған материалдық және қаржылық ресурстарды бөлу мен қайта бөлуден салық жүйесі арқылы жерді пайдалану экономикасына жанама әсер ету әдістеріне ауыстырды.

Жер төлемдері Жер ресурстарын басқару жүйесінде кешенді міндетті орындайды: ұтымды бөлуді қамтамасыз етеді

қолда бар жер ресурстарын оларды пайдаланудың әртүрлі түрлері арасында жасайды; әртүрлі сапаға ие жер учаскелерінде шаруашылық жүргізуші субъектілер үшін тең қызмет жағдайларын жасайды; жақсы жағдайлары бар жер учаскелерінде құрылатын рента табысын алып қояды және қалалық бюджетке жіберуді қамтамасыз етеді; жалпы әкімшілік Білім беру аумағының да, оның жекелеген аудандарының да сапасын арттыратын іс-шараларды өткізуге арналған қаржылық база. Жер ресурстарын басқарудың экономикалық тетігі басқа экономикалық тетіктермен (бағалар, несие пайызы, табыс салығы және т. б.) экономикалық реттеушілер жүйесін қалыптастыру үшін негіз ретінде жер аннуитетін пайдалануға негізделуі тиіс [6,25].

Аумақты сипаттайтын экономикалық фактор-бұл мүмкін болатын бірлескен экономикалық қызмет табиғи ресурстарды бірлесіп пайдалануда да, осы аумақта жүргізілетін өндірістің бір типтілігінде де немесе бірыңғай өндірістік цикл шеңберінде оны толықтыруда да көрінеді. Мысалы, қиыр солтүстік аймақтарда басқарудың дәстүрлі түрі-бұғы шаруашылығы, ол үшін аз мөлшерде тұрғындар үлкен аумақты қажет етеді. Бұл факторлар аймақтарды формаларын жіктеуге әсер етеді, оларды келесі критерийлер бойынша қалыптастыруға болады.

1. Аумағы мен халқы. ҚР-да аумақтарға жіктеу кезінде осы критерийді қолдану мүмкін емес, өйткені халықтың елдің кең аумағында біркелкі емес орналасуы аймақтарды осы негізде салыстыруға мүмкіндік бермейді.

2. Аумақтардың құқықтық мәртебесі. Аумақтарды жүйелеу үшін осы критерийді қолдану ҚР-да бар заңнама жүйесімен анықталады, ол аумақтық түрлері мен ерекшеліктеріне қарамастан құқықтарының теңдігін қарастырады. Аумақтарды басқару ерекшеліктері жекелеген мемлекеттік өкілеттіктерді беру құқығы берілген ҚР

субъектілерінің заңнамасы нәтижесінде немесе аумақтардың тұрғындарының өздері жергілікті өзін-өзі басқару органдарына қосымша міндеттер жүктеу нәтижесінде пайда болады. Бірінші жағдайда пайда болатын ерекшеліктер, әдетте, бүкіл ҚР субъектісіне, екінші жағдайда – нақты аумақтарды қатысты.

3. Республика аумағындағы шаруашылық қызметті ұйымдастыру формалары. Бұл критерий аумақтық қызметінің барлық аспектілерін көрсететін кешенді көрсеткіш ретінде әрекет етеді. Осылайша, экономикалық кешенді ұйымдастыру аумақтық шекараларында және халықтың экономикалық мүдделерін ескере отырып жүзеге асырылады.

Халықтың демографиялық жағдайы мен кәсіби бағдары осы мәселелерді шешуге байланысты. Сондықтан шаруашылық қызмет объектілері мен субъектілерінің қызметі үшін оңтайлы жағдайлар жасау жергілікті биліктің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады, өйткені олардың табысты қызметі бюджеттің қалыптасуын қамтамасыз етеді. Аумағындағы экономикалық қызметтің ерекшеліктері оның құқықтық мәртебесі мен дамуына әсер етеді. Сонымен, ауылшаруашылық өндірісі шаруашылық қызметті ұйымдастырудың аумақтық принципіне және бөлінген қоныстану принципіне ұмтылады, ал өнеркәсіптік өндірістің ерекшелігі, оның шағын аумақтарда шоғырлануына қоныстардың пайда болуына әкеледі[7,61].

Экономикалық ұйым негізінен әлеуметтік мәселелерді шешудің сипаты мен ерекшелігін анықтайды. Сондықтан аумақтарды терді жүйелеудің ең жан-жақты критерийі-оларды экономикалық ұйымдастыру жүйесі. Аумақтардың инфрақұрылымының бірлігі. Экономиканы басқарудың әкімшілік тәсілдері көптеген аумақтарды терде орталықтандырылған инфрақұрылымды қалыптастырды, өйткені инженерлік, әлеуметтік және басқа инфрақұрылым нысандарының құрылысы тек аумақтық орталықтарында көп уақыт бойы жүргізілді. Нәтижесінде, жергілікті өзін-өзі басқару органдары аумақтық перифериялық аудандарының қажетті инфрақұрылымының болмауына байланысты тиімді қызметті ұйымдастыра алмайтын парадоксалды жағдай болды.

Аумақтық кешенді әлеуметтік-экономикалық дамуын басқару дегеніміз- елдерде барлық салаларын дамыту бағдарламаларын (жобаларын) басқару, тұрғындар мен басымдықтарды басқару органдары таңдаған ресурстар мен мерзімдер бойынша келісілген, сондай-ақ республикалық және аймақтық даму бағдарламаларының міндеттері мен мақсаттарын ескере отырып. Әрбір аумақта дамуды басқару әр түрлі жолмен қалыптасады (ресурстардың болуы мен түрлеріне және шешілетін міндеттердің күрделілігіне байланысты), бірақ аймақтарды дамуын басқару процесінің циклдік сипатын міндетті түрде қамтамасыз етеді. Басқару процесінің циклдік сипатының негізгі факторлары: бюджетті қалыптастыру қажеттілігі; жергілікті өзін-өзі басқару органдарының өкілеттік мерзімі; ірі инвестициялық жобалардың болуы; жергілікті мәдени-тарихи, діни, этникалық және басқа да ерекшеліктердің болуы[8,83].

Жер ресурстарын басқаруды зерттеу барысында қазіргі қоғам алдында тұрған негізгі сын-қатерлер анықталып, оларды шешу стратегиялары ұсынылды. Жүргізілген талдауға сүйене отырып, келесі қорытындылар жасауға болады:

Жерді басқару проблемасының күрделілігі мен жан-жақтылығы жерді тұрақты пайдалануды, климаттың өзгеруіне бейімделуді, саясатты біріктіруді және инновациялық технологияларды қолдануды қамтитын кешенді тәсілді қажет етеді. Халықаралық ынтымақтастықтың маңыздылығы жерді басқарудың тиімді стратегияларын әзірлеу мен енгізуде. Елдер арасында білім мен тәжірибе алмасу жақсы тәжірибелерді дамытуға және олардың әртүрлі жағдайларға бейімделуіне ықпал етуі мүмкін. Мемлекеттік органдарды, жеке секторды, ғылыми қоғамдастықты және жалпы қоғамды қоса алғанда, Жер ресурстарын басқару процесіне барлық мүдделі тараптарды белсенді тарту қажеттілігі.

Қорыта келе, Жер ресурстарын басқару экономикалық реттеуде арқылы тұрақты дамуға қол жеткізу және болашақ ұрпақтың әл-ауқатын қамтамасыз ету үшін негізгі

міндеттердің бірі болып табылады. Жер қатынастар саласын экономикалық реттеудегі құқықтық мәселелерді шешу жергілікті деңгейден жаһандық деңгейге дейінгі барлық деңгейдегі күш-жігерді біріктіруді және инновациялық тәсілдер, салықтық жеңілдіктер мен технологияларды қолдау маңызды болып табылады. Сонымен қатар қолданыстағы ЖК-не жер салығын, жер учаскелерін пайдалану төлемақысын көтеру арқылы жер ресурстарын тиімді пайданануға негіз болады.

Бұл зерттеуді Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім Министрлігінің Ғылым комитеті қаржыландырды (Грант BR24993047 бағдарламасы).

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Тажибаева А.Х. Қазақстан Республикасының Жер құқығы. Оқу-әдістемелік құрал. Қостанай. 2018. 153 б.
2. Еркінбаева Л. Айғаринова Г. Т. Қазақстан республикасының жер құқығы. Жалпы және ерекше бөлімдері: оқу құралы. Алматы : Жеті жарғы, 2010. - 312 б.
3. Қазақстан Республикасының Жер кодексі 2003 жылғы 20 маусымдағы N 442 Кодексі. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K030000442_
4. Жуйков В.И., Софьина Е.В. Совершенствование механизма регулирования земельных отношений для решения проблем развития регионального сельскохозяйственного землепользования (на примере Удмуртской Республики) // Экономика: вчера, сегодня, завтра. 2021. Том 11. № 8А. С. 343.
5. Туленова А.М., Бектурганова А.Е., Айғаринова Г.Т., Рысмахан Г.Б. Проблемы и задачи совершенствования системы управления земельными ресурсами в Республике Казахстан. *Вестник университета «Туран»*. 2024;(1): 322 с.
6. Юрченко К. Сущность и содержание организационно- экономического механизма регулирования земельных отношений. Вестник Адыгейского государственного университета. (2018). Серия 5: Экономика. (2018). 1 (215). 232 с.
7. Баянова А.А. Управление земельными ресурсами: учебное пособие. – Иркутск, Иркутский ГАУ им А.А. Ежовского. 2018. – 140 с.
8. Лазарева, О. С. Государственное и муниципальное управление земельными ресурсами: организационная структура и принципы управления / О. С. Лазарева // Вестник Тверского государственного технического университета. Серия: Науки об обществе и гуманитарные науки. – 2022. – № 1(28). – С. 281.

Айтимов Б.Ж., Серікқабұл Е.А. ЖЕРГІЛІКТІ ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДА ТҰРғындардың қатысуының мәселелері	68
Алиев Д.Б. ЖЕРГІЛІКТІ ЖЕРДЕ АЙҒАҚТАРДЫ ТЕКСЕРУДІҢ МӘНІ, ОНЫҢ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ТЕРГЕУ ӘРЕКЕТТЕРІ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ОРНЫ	73
Аппасов Е.К. КӨЗДЕЛГЕН ЖАУАПТЫЛЫҚ ҮШІН ЖАЗАНЫ ДАРАЛАУ ФАКТОРЛАРЫ	77
Ахмедияева М.Б. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУДЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ҰСЫНЫСТАР	81
Аяпбергенов О.А. СПОСОБЫ ПРОФИЛАКТИКИ ПРЕСТУПНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ	84
Әлдибеков Ж.С. ҚАЗАҚ БІЛЕРІ АТҚАРҒАН МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ ЛАУАЗЫМДАРЫ	89
Бурибаев Е.А., Хамзина Ж.А. ГОСУДАРСТВЕННАЯ СЛУЖБА КАЗАХСТАНА В 2022–2024 гг.: АНАЛИЗ ТРАНСФОРМАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ	94
Байсалова Г.Т., Жұмахан А.М. ГЛОБАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В АНТИКОРРУПЦИОННОЙ ПОЛИТИКЕ: АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНЫХ ИНИЦИАТИВ И СТАНДАРТОВ В ПРОТИВОДЕЙСТВИИ КОРРУПЦИИ	107
Байсалова Г.Т., Нұрланова А.Н. ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ АНТИКОРРУПЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ	111
Бейбитов М.С., Сеитова А.С. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ КАЗАХСТАНА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ	117
Бейсеуов Е.Б. РОЛЬ НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ПРОТИВОДЕЙСТВИИ КОРРУПЦИИ: МЕХАНИЗМЫ, СТРАТЕГИИ И ВЛИЯНИЕ НА ПРАВОПРИМЕНЕНИЕ	124
Бейбитов М. С., Мустафина А. А. ПРОБЛЕМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ НА ТЕРРИТОРИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	129